

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. IX св. 5—6

БЕОГРАД 1958

САДРЖАЈ

	Страна
1. А. Белић: Јединство новог правописа	145
2. М. Стевановић: О аутентичности глагола <i>гракнути</i> се у једном Његошеву стиху	148
3. Милош С. Московљевић: Погрешна употреба неких назива	154
4. И. Грицкат: Нови преспев Пушкинова Евгенија Оњегина	159
5. Голуб Добрашиновић: О неким језичким и стилским појавама у приповијеткама Милована Ђ. Глишића	174
6. Митар Пешикан: О грађењу имена становника у односу на имена земаља и места	196
7. Берислав М. Николић: Прилог проучавању стила Лазе К. Лазаревића	206
8. Језичке науке	213

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Одговорни уредник

— академик д-р АЛЕКСАНДАР БЕЛИЋ

Секретар Уређивачког одбора — Берислав М. Николић

Научно дело

ИЗДАВАЧКА УСТАНОВА САН

БЕОГРАД

1958

Слог: „Научно дело“, Београд, Вука Караџића 5.
 Штампана и повез Графичког предузећа „Академија“, Београд, Космајска 28.

ПОГРЕШНА УПОТРЕБА НЕКИХ НАЗИВА

Неоспорно је да је у последње време, нарочито после рата, доста олабавило наше језичко осећање, да се мало пази на језичку правилност, чистоту и лепоту, не само у говору, него и у писању. Колико је та појава ухватила маха, најбоље се може видети из „Језичких поука“, које „Наш језик“ даје у свакоме свом броју. Не мислим се овај пут упуштати у разматрање узрока те појаве, него ћу указати на погрешну употребу неких речи, под утицајем туђих језика.

Албанац или *Арбанас*? Било би природно да један народ зове своје суседне народе онако како се они сами називају, или мало измењено, али уствари много пута није тако. Ми, на пример, три суседна народа зовемо сасвим друкчијим именима, која немају никакве везе с њиховим народним именима. То су: Немци, Грци и Арбанаси. Задржаћемо се на последњем називу. Од свога доласка на Балканско Полуострво наш народ је био у непосредном суседству с овим народом, живео највише времена у истим државама. Па ипак, за читавих 1300 година те такорећи симбиозе наш народ никад није свога јужног суседа звао онако како се сам називао, тј. *Шкиџарима*, већ му је давао разна друга имена: *Арбанас*, *Арбанасин*, *Арнауџ*, *Арнауџин*, *Албанез*, *Албанезац*, *Шкиџетар*, а у новије време *Албанац* и *Шкиџар*. Овако различна имена једном истом народу давана су, свакако, зато што је он вековима живео племенским животом, немајући, — с изузетком под Кастриотом у 15. веку — своје народне државе, те се о националној свести у данашњем смислу у ранијим вековима није ни могло говорити, па није ни могло бити заједничког народног назива, већ су постојала племенска имена, као: Геге, Тоске, Мирдители, Малисори и др.

Да видимо како је дошло до толиких назива у нашем језику. Према проф. Скоку (Хрватска енциклопедија I), талијански, а потом и западноевропски назив *Албанија* прво за крајеве око Крује и Елбасана, постао је од грчког назива *Albanon*, који се први пут помиње у II веку пре Христа, а други пут тек 1042. и доцније до 15. века. Код Птоломеја се данашња Круја зове *Albanopolis*. Доцније је *Albanon* промењено у *Arban*, од чега је у нашем језику метатезом постало *Рабњ*, како је забележено у старим споменицима. А од *Arban* наставком *-as*, који одговара нашим наст. *-јанин* или *-ац*, постао је назив *Арбанас*, што значи „становник Арбана“. Та реч је ушла у наш језик непромењена или је појачана нашим наст. *-ин*, па смо добили и *Арбанасин*. Значи да наш назив *Арбанас* долази од назива за становнике данашње Крује и околине. Према граду *Arban* сви који су се из тога краја иселили у јужну Италију звали су се *Arbër*, а они у Грчкој *Arvanitos*, јер је у новогрчком *б* дало *в*, а место арбанашког наст. *-as* дат је грчки суфикс *-itos* који одговара нашем *-анин*. Од грчког назива *Arvanitos* Турци су начинили *Arnavut*, што смо и ми примили од њих као *Арнауџ* или *Арнауџин*. У Далмацији и Црној Гори, под утицајем талијанског назива за тај народ *Albanese*, раније се говорило *Албанез* и *Албанезац*. Сами Арбанаси се на свом језику зову *Shqipëtar*, према чему се и наши грађани те националне мањине зову *Шипџари*, па се тако и званично воде.

А сад ћемо видети који су називи употребљавани у нашим писаним споменицима и књигама.

Из Даничићева „Рјечника из књижевних старина“ види се да је у Средњем веку најчешћи назив био *Арбанасин* и придев *арбанашки*, али има и *арванијски*, начињен према грчком изговору. Назив за арбанашку земљу је од 16. века у нашим споменицима *Арбанија*, а само по једанпут је, према грчком, записано *Алаваниа* и *Аљваниа*.

У нашим народним песмама, у књигама за последњих 150 година, код најистакнутијих наших писаца, географа, етнографа, политичара, као: Доситеја, Вука, Његоша, Љубише, Даничића, Новаковића, Цвијића, Дедијера, Т. Ђорђевића, Дучића, Ј. Томића, Радоњића и др. налазимо само *Арбанас*, *Арбанашка*, *арбанаски* или *арбанашки*, *арбанасији* и *арбанашкији*, *Арбанија* (Његош, Вук, народне песме, Јов. Јовановић, Радоњић). У цело-

купној лексичкој грађи Института за српски језик САН нема ни једне потврде за *Албанац*, *албански*. Само новији речници (Ристић-Кангргин, Бенешкићев, Деановићев) имају и *Албанац*, и *Арбанас*. Али се у Југославенској енциклопедији, у три чланка од проф. П. Скока, К. Крстића и Х. Барића говори само о *Арбанасима*.

Од имена *Арбанас* начињене су друге именице, придеви и глаголи, као: *Арбанашикиња*, *арбанашићво*, *Арбанашика*, *арбанасићи се*, *арбанашићии*, *арбанаски*, *арбанашки*, како у народним песмама, тако и код најистакнутијих писаца. Поред тога, у Далмацији се једна врста црног грожђа зове *арбанас*, једно село *Арбанаси* и једно острвце *Арбанија*.

Назив земље је *Арбанија*, почев од 16. века, и тако се зове у народним песмама, код Вука, Његоша, Јов. М. Јовановића, Ј. Радоњића и др. Тек кад је 1912. створена независна држава, која се на свима страним језицима звала *Albanie*, и код нас је усвојен назив *Албанија*, а њене становнике зовемо *Албанцима*, што је сасвим у реду. Али је погрешно сам народ, који не живи само у Албанији, звати *Албанцима*, јер се тако ни они сами не зову, већ их треба звати само *Арбанасима*, како смо га вековима звали. Уколико се тиче арбанашке националне мањине у нашој земљи, њој је званично дато име *Шийиари*, како се сами зову.

Према свему досад реченом, речи *Арбанас*, *Албанац* и *Шийиар* не треба сматрати синонимима, нити их мешати, а најмање у речницима *Арбанас* упућивати на *Албанац*. Назив *Арнауџин*, примљен од Турака, с престанком турске власти у нашим крајевима, мало по мало се изгубио, тим пре што је био добио до-некле погрдан смисао.

Словеначки или *словенски*? Код Хрвата је уобичајено да се место *словеначки* говори и пише *словенски*, што је погрешно, како у погледу творбе те речи, тако и у погледу значења. Ако хоћемо да начинимо придев који показује да се нешто односи на *Словенце*, ми на реч *Словенац* додајемо придевски суфикс *-ски* и тако се добије *словеначки* (од-цъски > чки), као од *Сремац-сремачки*. Аколи се нешто односи на *Словене*, тј. на све народе индоевропске групе који говоре језицима сродним с нашим, онда употребљавамо придев *словенски*. Дакле, ако се напише *словенски језик*, то не може значити *словеначки језик*, већ *језик Словена*, а то би

могао бити само *йрасловенски*. О овој ствари ја сам једном писао у загребачком часопису „Jezik“*), изазвавши полемику, у којој је мој опонент правдао употребу *словенски* уместо *словеначки* тиме што су Хрвати први суседи Словенцима, па зато је у реду да тај придев говоре онако како га говоре суседи! То је слаб разлог, иако се дешава да ми под утицајем суседа мењамо неку своју реч, као што нпр. сад већина пише *мађарски* место прастарог народног *маџарски*. Словенци имају свој језик и по њему *словенски* значи да нешто припада *Словенцима*, који су као своје национално име сачували општесловенско *Словени*, од чега је начињено *Словенец* за мушкарца и *Словенка* за женску. Али и *Словаци* су сачували као своје народно име мало измењен заједничкословенски назив, од којег су начинили придев *словенски* у значењу *словачки*. Пошто има и Словака у нашој земљи, да ли треба и због њих, као суседа, да говоримо *словенски* место *словачки*? И како ћемо знати кад *словенски* значи *словеначки*, кад *словачки*, а кад *ојшћесловенски*? Неко на ово може рећи да у погледу општесловенског не може бити збрке, јер Хрвати говоре *славенски* место *словенски*, али наш језик није само хрватски, него и српски, па Срби, иако знају шта значи *славенски*, не треба да се доводе у забуну употребом речи *словенски* у значењу *словеначки*. Узгред да напоменем да је правилније *Словеначка*, него *Словенија*, како кажу Словенци.

Скојље, *Биџољ* или *Скојје*, *Биџола*? У последње време пада у очи да разна македонска привредна претставништва и огласи предузећа у чисто српскохрватском тексту употребљавају речи *Скојје* и *Биџола*, што није исправно. Те вароши тако се зову македонски и нико није против тога, али се не може допустити да се ти македонски називи употребљавају и у српскохрватским текстовима. За њих не може вредети пропис да се називи места говоре и пишу онако како се говоре у дотичном месту, јер тај пропис вреди само за област једног језика, а не и за називе на другом језику, макар и у истој држави. Ако наш народ одавно има своје називе за нека места, ми их не замењујемо страним, као нпр. Беч, Солун, Рим, Цариград и др. То исто вреди и за *Скојље* и *Биџољ*, што су наши српскохрватски на-

*) Jezik 1953, св. 5, стр. 153.

родни називи за та места одвајкада. Друга је ствар ако се, рецимо, шаље писмо у Аустрију; ми ћемо, наравно, написати *Wien*, а не *Беч*, или у Италију *Roma*, а не *Рим*. Тако исто ставићемо *Скопје* или *Битола*, ако је адреса на македонском, али ако је написана на српскохрватском, мора се ставити *Скопље*, *Битољ*. Адреса се може писати и на српскохрватском, јер је то државни језик за целу Југославију.

Милош С. Московљевић